

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 06.12.2019
Kabul Tarihi / Date Accepted : 27.04.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 02.06.2020

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.-656106>

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN CİNSEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Süleyman GÜRBÜZ¹, Emine ERATAY²

ÖZ

Bu araştırmada ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin ebeveyn görüşleri ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç için 'Ergenlik Dönemi Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri' ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma, nicel araştırma desenlerinden betimsel türde tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Ölçek, açıklayıcı faktör analizi için 310, doğrulayıcı faktör analizi ve araştırmanın bulgularını elde etmek için 550 olmak üzere toplamda 860 ebeveyne uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından alan yazın taranarak oluşturulan ölçek ve aile bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS ve LISREL paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonunda, Cronbach Alpha Güvenirlik kat sayısı tüm ölçeğe ilişkin 0,85 olarak tespit edilirken ölçeğin 9 boyutlu yapısının, doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum istatistiklerine göre doğrulandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği, cinsellik, cinsel gelişim, cinsellik eğitimi, ölçek geliştirme

DEVELOPMENT OF SEXUAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS SCALE OF ADOLESCENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITY

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the sexual developmental characteristics of individuals with intellectual disabilities by their parental views. For this purpose, 'Sexual Development Characteristics of Children with Adolescent Intellectual Disability' scale was developed. The scale was applied for explanatory factor analysis of 310, confirmatory factor analysis and 550 parents to obtain the findings of the research. In other words, this scale has been applied to a total of 860 parents. The data of the research were collected by using the scale and family information form prepared by scanning the literature by the researcher. The obtained data were analyzed using SPSS and LISREL packet programs. At the end of the analysis, it was determined that the Cronbach Alpha Coefficient was 0.85 for the whole scale, and the 9 dimensional structure of the scale was confirmed by the compliance statistics obtained from the confirmatory factor analysis.

Key Words: Intellectual disability, sexuality, sexual development, sexuality education, scale

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, suleymangurbuz0607@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1651-2310>

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, emineeratay@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6798-1753>

1.GİRİŞ

Ebeveynler, çocuklarının gelişimi hakkında önemli birer bilgi kaynağıdır. Ancak, ebeveynler gelişim ve gelişimin ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahip değillerse, bu bilgisizliklerinin bedellerini yetiştirdikleri bireylere ödetmektedirler (Akbaba, 2004). O halde gelişim, bireylerde görülen hareket etme, hissetme, düşünme, iletişim kurma ve birçok alanda ortaya çıkan becerilerde, sürekli ve ileriye doğru bir değişim sürecidir. Doğumdan önce başlar ve yaşam boyu devam eder. Bedensel gelişim, zihinsel gelişim, duygusal gelişim ve sosyal gelişim olarak sınıflandırılmaktadır (MEB, 2015). Bu sınıflandırmaların daha kolay tanımlanması, incelenmesi ve anlaşılması için yaş aralıklarıyla ifade edilen gelişim dönemleri şeklinde ayrılmıştır. Genel olarak bireyin gelişimi; bebeklik (0–2 yaş), ilk çocukluk (okul öncesi, 3–6 yaş), orta çocukluk (okul dönemi, 7–12 yaş) ve ergenlik dönemi (13–17) olarak kabul edilir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Gelişim dönemlerinde bebeklik ve çocukluk dönemleri gibi ergenlik dönemi de farklı açılardan bakılması gereken önemli bir dönemdir. Çünkü gerek bedensel gerekse ruhsal, toplumsal ve cinsel olarak bir takım değişimleri beraberinde getirmesi bu dönemin önemini ortaya koymaktadır. Ergenlik dönemi, çocukluk döneminin bitişiyle beraber yetişkinliğin ilk basamağı olarak kabul edilen, insanlar için cinsel olgunluğa ulaşılan, fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen bir gelişim dönemidir. Birey fizyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak bir değişim sürecindedir. Kız çocuklarında; vücut hatlarında yuvarlaklaşma, göğüslerde büyüme, erkek çocuklarında ise vücutta tüylenme ve ses kalınlaşması bu dönemin birer göstergesi olarak kabul edilir. Ayrıca bu dönem, cinsiyet hormonunun üretimi ve cinsel organlarda sıvı artışı, vücudun hemen hemen tüm organlarını etkiler, bireyi cinsel olgunluğa ulaştırma ve varlığını sürdürme güdüsüyle hareket ettirmeye yönlendirir (Çakmak ve Çakmak 2013;Düzkanar, 2011; Koç, 2004).

Ergenlik, hem bireyde hem de ebeveynlerde birçok değişikliğin meydana geldiği bir dönemi kapsar. Bu dönemde ergenler bilişsel olarak ayrımlı bir yapı oluşturmaktadır. Artık soyut düşünme becerileri daha belirgin, problem çözme gibi kişilerin farklı bakış açılarını anlamlandırma daha etkindir. Bağımsız olma ve cinsel kimliğini bulma konularında oldukça mücadele içerisine girmektedirler (Gül ve Güneş, 2009). Fakat zihin yetersizliği olan çocukların, bilişsel gelişim hızlarının yavaş olması ve bilişsel gelişimin ergenlik dönemi ya da gençlik dönemlerinde tamamlanmaması sonucunda, çoğunda soyut düşünme evresi oluşmamaktadır.

Zihin yetersizliği bulunan bireylerin ergenlik dönemine ulaşmaları ile birlikte, uygun olmayan cinsel davranışları edinmeleri muhtemeldir. Dolayısıyla farklı gelişen çocuklarda cinsel gelişim ve cinsel sorunlar özellikle izlenilmesi gereken alanlardır (Madi, 2016). Zihin yetersizliği bulunan bir bireyin cinsellik ve cinsel ilişkilerini keşfetmek için desteğe ihtiyacı olabilmektedir. Özellikle yoğun özel eğitime gereksinim duyan bireyler için bu durum daha da belirgindir (Avustralya Victoria State Government, Better Health Channel, 2017). Bu durumdaki bireyler cinsel ilişki isteyebilir ancak bu durum ebeveynleri tarafından reddedilmektedir. Çünkü cinsellik için gerekli mahremiyete sahip olmayabilirler ve yapılan kısıtlamalar bazı çocukları kamuya açık yerlerde cinsellik gibi güvensiz veya yasadışı faaliyetlere yönlendirebilir (Avustralya Victoria State Government, Better Health Channel, 2017). Bu durumdaki çocukların cinsel gelişim sorunları belirgin ise, aileler bu sorunu kontrol altına alma eğilimine girerler. Burada ebeveyn, eğitimci, hekim iş birliği önemlidir. Hem çocuklarının daha mutlu olabilmeleri hem de sosyal uyumu sağlayabilmeleri için ailelerin çocuklarının cinsel gelişimi ile ilgili bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Madi, 2016).

Zihin yetersizliği olan bireylerin hormonları normal düzeyde olmakla birlikte cinsel aktiviteleri de normal akranları gibi olmaktadır (Cangöl, Karaca ve Aslan, 2013). Yapılan araştırmalarda zihin yetersizliği bulunan erkek ergenlerin, kız çocuklarına oranla cinselliğe ilgilerinin daha fazla olduğu ayrıca zekâ düzeylerinin artmasıyla birlikte her iki cinsin, cinselliğe ilişkin ilgilerinin arttığı gözlenmiştir (Gönener, 2010). Ancak bu durumun cinsel istismarı da beraberinde getirmesi kuşkusuzdur. Bilge ve Baykal (2010)'a göre zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel istismara uğramaları durumunda bu durumdan cinsel haz alma durumları olabileceğini ve bu hazzı tekrar yaşama isteği riskini oluşturduğunu belirtmiştir (akt. Gönener, 2010). Yine bu çocukların dil, konuşma veya kelime dağarcıklarında yaşamış oldukları zorluklar ve sınırlı bilişsel yetenekler, onların sosyal ve duygusal izolasyon yaşamalarına neden olabileceği gibi bu çocukların istismar riskini arttırdığını bu durumda istismarın açıklanmasını ve tespitini güçleştirdiğini belirtmiştir (Browne ve Mcmanus, 2010).

Cinsellik ve yetersizliğe ilişkin tutumlar az gelişmiş toplumlarda daha belirgindir. Bu iki kavrama ilişkin tutumlar, bu tür toplumların kültürel-dinsel değer yapılarıyla birlikte mevcut yasalarda gerekli olan haklarını yeterince almadığını söyleyebiliriz. Yetersizliği bulunan bireylerin cinsel hakları onları toplumun bütününden ayırtmak için kısmen inkâr edilmektedir ya da bireyler bu haklardan mahrum bırakılmaktadır. Bazı durumlarda ise yetersizliği bulunan bireylerin cinsel haklarının inkârı adına çocukların cinsel hakları olmadığı için yetersizlikten etkilenmiş bireylere de çocuklar gibi davranılmaktadır (Silverberg, 2017). Ancak son yıllarda gelişmiş ülkelerin birçoğunda, zihin yetersizliği olan bireylerin cinselliğe ilişkin haklarının olduğunu hem ebeveynler hem de eğitimcilerin anlamasına yardımcı olacak pek çok gelişme oldu. Yine de cinselliğe ilişkin sorunlar devam etmektedir. En çok inanılanın da yetersizliği bulunan bireylerin aoseksüel olduğudur. Bunun sebebi de genellikle

cehaletten, yetersizliği bulunan bireylerle deneyim azlığından ya da cinselliğe sahip bir birey olmanın dar bir çerçevede tanımlanmasındandır (Couwenhoven, 2013).

Cinselliğin, ayıp ve tabu sayıldığı toplumlarda cinsellik eğitime gereken önem verilmeli; öncelikle anlamı ve önemi konusunda çalışmalar yapılmalı daha sonra ise, her toplumun kendi özelliklerine uygun programlar hazırlanmalıdır (Tuğrul ve Artan, 2001). Ülkemizdeki çocuklar ve ergenler için ise bir cinsellik eğitimi tanımı yapılmalı ve daha sonrasında da cinsellik eğitimi için hedefler belirlenmelidir (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2010). Cinsellik eğitimi programlarının içeriği sadece fiziksel ihtiyaçları karşılamak için oluşturulmamalı, aynı zamanda duygusal ihtiyaçları ve sosyal ihtiyaçları da karşılayacak biçimde içerik oluşturulmalıdır ki, cinsiyet rollerini sergileyen özel eğitime ihtiyacı olan bir birey hem daha kolay topluma uyum sağlayabilir, hem de kendini daha rahat ifade edebilir hale gelmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bu kazanımları ise bu bireylerin ebeveynlerini, bakıcılarını ve öğretmenlerini rahatlatılabilir (Konuk-Er, Büyükbayraktar ve Kesici, 2016).

Cinsellik eğitiminin; ebeveynlerin eğitimi ile birlikte duygu, düşünce ve tutumlarla çok yakından ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle öncelikle toplumsal farkındalığı artıracak eğitim programları oluşturulmalı daha sonra ise okul programları içine yerleştirilecek cinsellik eğitimi programlarının hızla hak ettiği yere kavuşturulmalıdır (Tuğrul ve Artan 2001). Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özellikleri belirlenirken ya da eğitim içeriği oluşturulurken takvim yaşlarından ziyade zekâ düzeyi ve gelişim düzeyleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Çünkü cinsel içerikli davranışlar özellikle zekâ düzeyine bağlı olarak farklı durumlarda farklı boyutlara ulaşabilmektedir. Cinsellik eğitimi, zihin yetersizliği bulunan bireylerin yetersizlik türüne ve dili kazanma düzeyine göre verilmelidir (Çetin, 2002). Çocuğun cinsel organıyla oynaması, sürtünme, dudaktan öpme isteği, karşısındakinin göğüslerini, cinsel organını ya da bölgesini elleme isteği, yönelimi, sıkarak sarılma eğilimi, olur olmaz yerde soyunma eğilimi ve mastürbasyon isteğinde bulunması gibi cinsel içerikli davranışları sonucunda ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireyin hem nerede, ne zaman ve hangi durumda neler yapıp yapmaması, nelere dikkat etmesi gerektiğini bilmediğini hem de cinsel istismar riskinin oluştuğunu, bundan dolayı da cinsellik eğitimine gereksinim duyulduğu bilinmektedir (Kök, 2010).

Zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi ile cinsel gelişim dönemlerinde uygun olmayan cinsel davranışların önüne geçileceği ve daha verimli bir yaşantı ile birlikte etkili öğrenme ortamı oluşturulacağı fikri ağır basmaktadır. Türkiye’de zihin yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin cinsellik eğitimlerine yönelik yaşamış oldukları sorunlara ilişkin alan yazın taramasında sınırlı sayıda araştırma ve çalışmaya rastlanılmıştır. Oysa ister yetersizlikten etkilenmiş birey olsun ya da olmasın cinsel bilgileri edinme gereksinimlerine uygun yanıtların verilmesi gerekmektedir. Bu çalışma ile birlikte ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim özelliklerini belirlemenin ve uygun olmayan cinsel davranışların çözümüne yönelik bir durum saptamada yol gösterecektir. Bu nedenle araştırmanın alan yazın açısından önemli olduğu, aynı zamanda hazırlanacak cinsellik eğitimi programlarının içeriğini oluşturma açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaların çoğunlukla ebeveynlerin cinsellik eğitimlerine yönelik tutum ve davranışları konusundaki hususlara odaklandığı görülmüştür. Ancak alan yazın da zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi eksenli bir ölçek geliştirme çalışmasının olmadığından, geçerlik ve güvenilirlik özellikleri belirlenmiş, faktör yapısı ortaya konmuş ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi ölçeğinin bu bireylerin cinsellik eğitimlerinde konu içeriklerinin oluşturulması ile birlikte ebeveynlerin cinsellik eğitimleriyle ilgili bilgi düzeylerinin yükseltilmesi ve bu eğitimlerin kimler tarafından oluşturulmasına yönelik mevzuların tartışılmasına ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin, ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişim özelliklerini belirlenmesinden sonra yaşanan problemlere daha bilinçli bakış getireceği, aynı zamanda yaşam kalitelerinde daha iyi vakit geçirebilecekleri, cinselliğe bakış açılarını, kendilerinin cinsel bilgi yeterliliklerinin yeterli olup olmadığı hakkında ipuçları vermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın ülkemizde ve yurtdışında cinsellik eğitimi ve aile eğitimi alan yazınına katkı sağlayacağı da düşünülmektedir

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi ölçeğinin, ebeveyn görüşleriyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

- 1- Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği geçerliliği nasıldır?
- 2- Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği güvenilirliği nasıldır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel türde tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Yapılan çalışma daha fazla bireyden veri toplanmasını sağlamaktır. Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belirleyebilmektir (Karasar, 2010).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma sürecinin esnek olmaması, veri toplama araçlarının daha önceden oluşturulmuş olması, evreni temsil edebilecek nitelikte gruplar üzerinde çalışılması ve verilerin istatistiksel yolla sunuluyor olması bu araştırma grubu ile yapılacak çalışmanın gerekçesini oluşturmaktadır.

Araştırmada ‘Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi’ ölçeği taslak hali hazırlandıktan sonra ölçeğin ebeveyn görüşleri ile nasıl bir bilgi vereceğinin belirlenmesi için 310 ebeveyn ile deneme çalışması gerçekleştirilmiştir. Ankara ili, Keçiören ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda hafif, orta ve ağır zihin yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gördüğü Özel Eğitim ve İş Eğitim Uygulama okulunda (II. ve III. Kademe) ve ortaokul, lise sınıfların kaynaştırma/bütünleştirme ve özel eğitim sınıflarında eğitim gören öğrencilerin ebeveyni olmasına dikkat edilmiştir. Ölçeğin ergenlik döneminde zihin yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerden bilgi alınması istenmiştir. Bu nedenle 310 ebeveynin cinsiyetine eğitim durumuna ve eşiyile birlikte yaşama durumu ile birlikte ergenlik dönemindeki zihin yetersizliğine sahip çocuğunun da cinsiyetine yaşına ve yetersizlik derecesine göre aile bilgi formu oluşturulmuştur. Araştırma gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmıştır.

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	105	%34
Kadın	205	%66
TOPLAM	310	%100
Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	171	%55,2
Ortaokul	39	%12,5
Lise	73	%23,6
Lisans	27	%8,7
TOPLAM	310	%100
Birlikte Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evli	298	%96,1
Ayrı	12	%3,9
TOPLAM	310	%100

Tablo 2. Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Bulunan Bireylerin Demografik Değişkenleri (Açıklayıcı Faktör Analizi).

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	217	%70
Kadın	93	%30
TOPLAM	310	%100
Yaş	Sayı	Yüzde
10-13	78	%25,2
14-17	127	%41
18-21	58	%19
22 +	47	%14,8
TOPLAM	310	%100

Tablo 2. devamı		
Yetersizlik Derecesi	Sayı	Yüzde
Ağır	43	%13,9
Orta	116	%37,4
Hafif	151	%48,7
TOPLAM	310	%100

Bu ebeveynlerle Mayıs 2017'de uygulama yapılmıştır. Araştırma grubunda yer alan ailelerin veri toplama aracındaki yanıt eksikleri nedeniyle bazı katılımcıların verileri analize dâhil edilmemiştir.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi ölçeğinin yapısı ve güvenilirlik düzeyi belirlendikten sonra bu yapının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla Ekim 2017 tarihi itibarıyla 550 ebeveynle tekrar uygulama yapılmıştır.

Tablo 3. Ebeveynlerin Demografik Değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).		
Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	121	%22
Kadın	429	%78
TOPLAM	550	%100
Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	227	%41,3
Ortaokul	89	%16,2
Lise	165	%30
Lisans	69	%12,5
TOPLAM	550	%100
Birlikte Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evli	497	%90,4
Ayrı	53	%9,6
TOPLAM	550	%100

Tablo 4. Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Bulunan Bireylerin Demografik Değişkenleri (Doğrulayıcı Faktör Analizi).		
Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	305	%55,5
Kadın	245	%44,5
TOPLAM	550	%100
Yaş	Sayı	Yüzde
10-13	176	%32
14-17	236	%42,9
18-21	78	%14,2
22 +	60	%10,9
TOPLAM	550	%100
Yetersizlik Derecesi	Sayı	Yüzde
Ağır	96	%17,8
Orta	215	%39,1
Hafif	237	%43,1
TOPLAM	550	%100

Araştırma grubunda yer alan ailelerin veri toplama aracındaki yanıt eksikleri nedeniyle bazı katılımcıların verileri analize dâhil edilmemiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmacı tarafından yapılan alanyazın taramasında ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan bireylerin ebeveynleri için çocuklarının cinsel gelişim özelliklerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı bulunamamıştır. Bunun üzerine araştırmacı, araştırmanın amaçlarına yönelik bir ölçme aracı geliştirmeye karar vermiştir. Ölçme aracının geliştirilmesinde alanyazının ölçek geliştirme için önerdiği yol izlenmiştir (Crocker ve Algina, 1986; Cohen ve Swerdlik, 2013; DeVellis, 2014; Seçer, 2015; Şeker ve Gençdoğan, 2014).

2.3.1. Madde oluşturma aşaması

İlk olarak ölçeğin ortaya koymak istediği özellik (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) tanımlanmıştır. Bu konu üzerine çalışan uzmanların alanyazında verdiği ürünler (kitap, makale, bildiri vb.) incelenmiştir. Yapılan alanyazın taramasından çıkarılan özellikler ölçek maddeleri haline getirilmiştir. Ölçek ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların ebeveynlerine yönelik bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Yazılan maddeler özel eğitim alan uzmanı öğretim üyeleri tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucunda kullanılması uygun olmayan sorular çıkartılmış, kullanılması uygun görülen ortak sorular birleştirilerek, 42 maddelik ön ölçek formu oluşturulmuştur.

2.3.2. Uzman görüşüne başvurma aşaması

Ölçeğin geçerliliğini oluşturmak için kapsam (içerik) yeterliliği incelenmiştir. Bu çerçevede ölçekte yer alan maddelerin ölçülmek istenilen özelliği ne derece karşıladığını, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediğini belirlemek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliği için özel eğitim bölümünden 1 Profesör ve yine özel eğitim bölümünden 2 Doktor Öğretim Üyesinden oluşan 3 uzmandan ve ayrıca eğitimde ölçme ve değerlendirme anabilim dalından 1 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar arası kapsam geçerliliğinde; 1. Uzman %98, 2. Uzman %95, 3. Uzman %98, 4. Uzman % 95 oranında ölçeği uygun bulmuşlardır. 3. Uzman ölçeğe 13 madde eklenmesini önermiştir. Kalan %'lik dilimlerde 4 uzmanın görüşleri üzerine gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Birbiri ile örtüşen ve anlaşılmasında güçlük olan önermeler çıkarılmıştır. Ölçek yanıtlamaya kolaylık sağlayacak şekilde düzenlendikten sonra 55 madde oluşturulmuştur ve ebeveynlere uygulanmaya başlanmıştır.

2.3.3. Ön deneme aşaması

Ölçekteki maddeler, beşli likert tipinde oluşturulmuş ve kişilerin maddelere katılma dereceleri; 1 “Tamamen Katılıyorum”, 2 “Katılıyorum”, 3 “Kararsızım”, 4 “Katılmıyorum” ve 5 “Hiç Katılmıyorum”, biçiminde sınıflandırılmıştır. Taslak olarak geliştirilen ölçeğin ön deneme uygulaması Mart 2017’de Ankara Keçiören ilçesindeki ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların ebeveynleriyle yapılmıştır.

Yapılan deneme uygulaması sonucunda ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen yapı ile ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik düzeyi saptanmıştır. Yapısı ortaya konulan ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan çocukların cinsel gelişim ölçeğinin doğruluk doğrulanmayacağına belirlenmesi Ekim 2017’de bir gruba daha uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda ölçek verileri üzerinden yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin son hali verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacına bağlı olarak ölçek geliştirme aşamalarına uygun olarak ölçeğin yapısının istatistiksel analizlerle ortaya konulması ve güvenilirlik değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Yapı geçerliliğinin kanıtını elde etmek için açıklayıcı faktör analizi uygulanması gerekmiştir. Açıklayıcı faktör analizi uygulanabilmesi için veri dosyasının analize uygun yapıda olması gerekmektedir. Bu uygunluk Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test, Bartlett Sphericity aracılığıyla belirlenmiştir. Analizde KMO değeri 0,838 olarak belirlenmiştir. Bu değer en az 0,50’nin üzerinde olması veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonucu $X^2=9112,865$; $sd=630$ ($p<0.01$) olarak bulunmuştur. Bartlett testi sonucunda elde edilen anlamlılık değerinin anlamlı çıkması, faktör analizinin yapılabileceğini ve veri setinin çok değişkenli normal dağılımını göstermektedir. Analizde varimax eksen döndürmesi (rotation) uygulanmıştır. Döndürme yöntemleri ile faktörlerin daha net bir hal alması sağlanmaktadır (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013).

Açıklayıcı faktör analizinden elde edilen yapının doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu analiz sırasında alanyazının kabul ettiği uyum indeksi değerlerinin elde edilip edilemediği sınırlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği hakkında da bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Güvenirlik belirlemenin birçok yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemler içinde iç tutarlılık anlamında güvenilirlikle ilgili bilgi veren Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı yöntemi uygulanmıştır. Ek olarak tüm maddelerin ölçeğe katkısı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla madde toplam korelasyonları da incelenmiştir (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013).

2.5. Araştırmanın etik izinleri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 03/08/2017

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2017/64

3. BULGULAR

Açıklayıcı faktör analizi öncesi maddelerin ölçeğe sunduğu katkıyı belirleyebilmek için madde toplam korelasyonları incelenerek analize başlanmıştır. Ayrıca faktör analizindeki giriş yük değerleri de önemli bir belirleyicidir. Bu nedenle giriş yük değerleri de incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucu madde 3, 9, 10, 14, 15, 16, 22, 23, 24, 38, 41, 43, 45, 46, 47, 51 ve 52 numaralı maddelerin ölçeğe düşük korelasyon değerleri ile (0,300'ün altında) düşük katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu maddelerin ölçekten çıkarılması uygun görülmüştür (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013). Madde 26 ve 27'nin ise iki madde halinde tek alt boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Alanyazında iki maddenin bir boyut oluşturamayacağı, bir boyutun en az üç maddeden oluşacağı bilgisine rastlanmıştır (Özdamar, 2013). Bu nedenle bu iki madde de ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan inceleme sonucu 36 madde ile faktör analizine devam edilmiştir. Faktörleşmenin belirlenebilmesi için faktör analizi sırasında varimax eksen döndürmesi (rotation) uygulanmıştır. Varimax eksen döndürmesi sonucunda ölçeğin dokuz alt boyutu olduğu ve dokuz alt boyut ile ilgilenilen özellikteki (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) varyansın (değişkenlik) %66'sını açıkladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçları tablo 5.'de özetlenmiştir.

Tablo 5. Varimax Eksen Döndürmesi Sonucunda Oluşan Faktörler Ve Açıklanan Varyans Değerleri

Maddeler	Faktörler								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
M 31. Çocuğum başkalarını öpmekten hoşlanır.	0,831								
M 30. Çocuğum kendisinin öpülmesinden hoşlanır.	0,803								
M 33. Çocuğum başkalarına dokunmaktan hoşlanır.	0,767								
M 32. Çocuğum (anne, baba, hala, amca, dayı, dede, arkadaş, herkes) dokunmasına izin verir.	0,708								
M 29. Çocuğum başkasının kendisine fiziksel temasından hoşlanır.	0,692								
M 28. Çocuğum kendi kendisine fiziksel temastan hoşlanır.	0,587								
M 7. Çocuğumun, ergenlikle birlikte yaşadığı değişimlerle ilgili bilgiye ihtiyaç duyuyorum.		0,803							
M 2. Çocuğumun ergenlik dönemine geçişini fark etmek için bilgiye gereksinim duydum.		0,776							
M 4. Ergenlikte vücudunda oluşan değişimleri çocuğuma açıklamak için bilgiye gereksinim duydum.		0,771							
M 6. Çocuğuma bilgi vermek için cinsel eğitim programına ihtiyaç duyuyorum.		0,767							
M 5. Çocuğuma vücudunda oluşan değişimler hakkında bilgi vermek için ne diyeceğimi biliyorum nasıl anlatacağımı bilemiyorum.		0,668							
M 1. Ergenlik dönemindeki, vücuttaki değişimler hakkında bilgi edinmemin çocuğum için yararlı olacağını düşünüyorum.		0,584							
M 35. Çocuğum istemediği durumlarla karşı karşıya kaldığında 'hayır' diyerek durumu reddeder.			0,793						
M 36. Çocuğum izin almadan kendisine dokunanları bize bildirir.			0,763						
M 37. Çocuğum güveneceği kişileri bilir.			0,761						
M 34. Çocuğum boşaltım ve banyo yaparken mutlaka kapıyı kapatır.			0,654						
M 12. Çocuğumu ergenlik dönemi ile ilgili olarak suratla, sırtta vb. yerlerde sivilcelerin oluşmasına yönelik onu bilgilendiriyorum.				0,812					
M 8. Çocuğum ergenlik dönemine girmeden önce onu, ergenlik dönemi (bedensel olarak) hakkında bilgilendirdim.				0,774					
M 11. Çocuğumun vücut temizliği (tüylenme, adet dönemi ve ped kullanıma yönelik) eğitimini veriyorum.				0,729					
M 13. Çocuğum bedensel gelişimine paralel olarak kılık-kıyafet seçimi yapıyor.				0,520					
M 49. Çocuğum hemcinsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					0,849				
M 48. Çocuğum karşı cinsteki bir arkadaşına, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					0,814				
M 50. Çocuğum ailesindeki diğer bireylere, rahatsızlık verecek şekilde dokunma, sarılma, öpme davranışlarını sıklıkla yapar.					0,774				
M 42. Çocuğum uygun ortamda mastürbasyon yapar.						0,739			
M 39. Çocuğum ellerini kullanarak cinsel organıyla oynar.						0,729			
M 40. Çocuğum cinsel organını bir yerlere (yatağa, masa ayağına vb. yerlere) sürtüyor.						0,703			

Tablo 5. devamı

M 44. Çocuğumun uygun ortamda masturbasyon yapmasını öğretebilirim.	0,666
M 54. Çocuğum cinsel konuları, anne ya da babasıyla sıklıkla paylaşır.	0,879
M 55. Çocuğum cinsel konuları, ailesindeki diğer bireylere sıklıkla paylaşır.	0,860
M 53. Çocuğum cinsel eylemlerle ilgili sözcükleri sesli biçimde söyler.	0,736
M 21. Çocuğumun duygularında artış (bağırma, heyecan, coşku) oluştu.	0,854
M 20. Çocuğum, ergenlik dönemiyle birlikte alınganlık, saldırganlık, hırçınlık davranışları sergilemeye başladı.	0,836
M 25. Çocuğumun sıklıkla oluşan duygu değişimlerine dayalı davranışlarını kontrol ve yönlendirmede sorun yaşıyorum.	0,732
M 17. Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sıkıntı yaşıyor.	0,770
M 19. Çocuğum kendi temizliğini yapmasına (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğini) ben yapıyorum	0,695
M 18. Çocuğum kendi temizliğini yaparken (ped değişiminde, gece ıslanması, koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğinde) sinirleniyor.	0,653
Faktörün Açıkladığı Varyans	10,437 9,922 7,077 6,968 6,716 6,688 6,635 6,348 4,867
Açıklanan Toplam Varyans	65,659

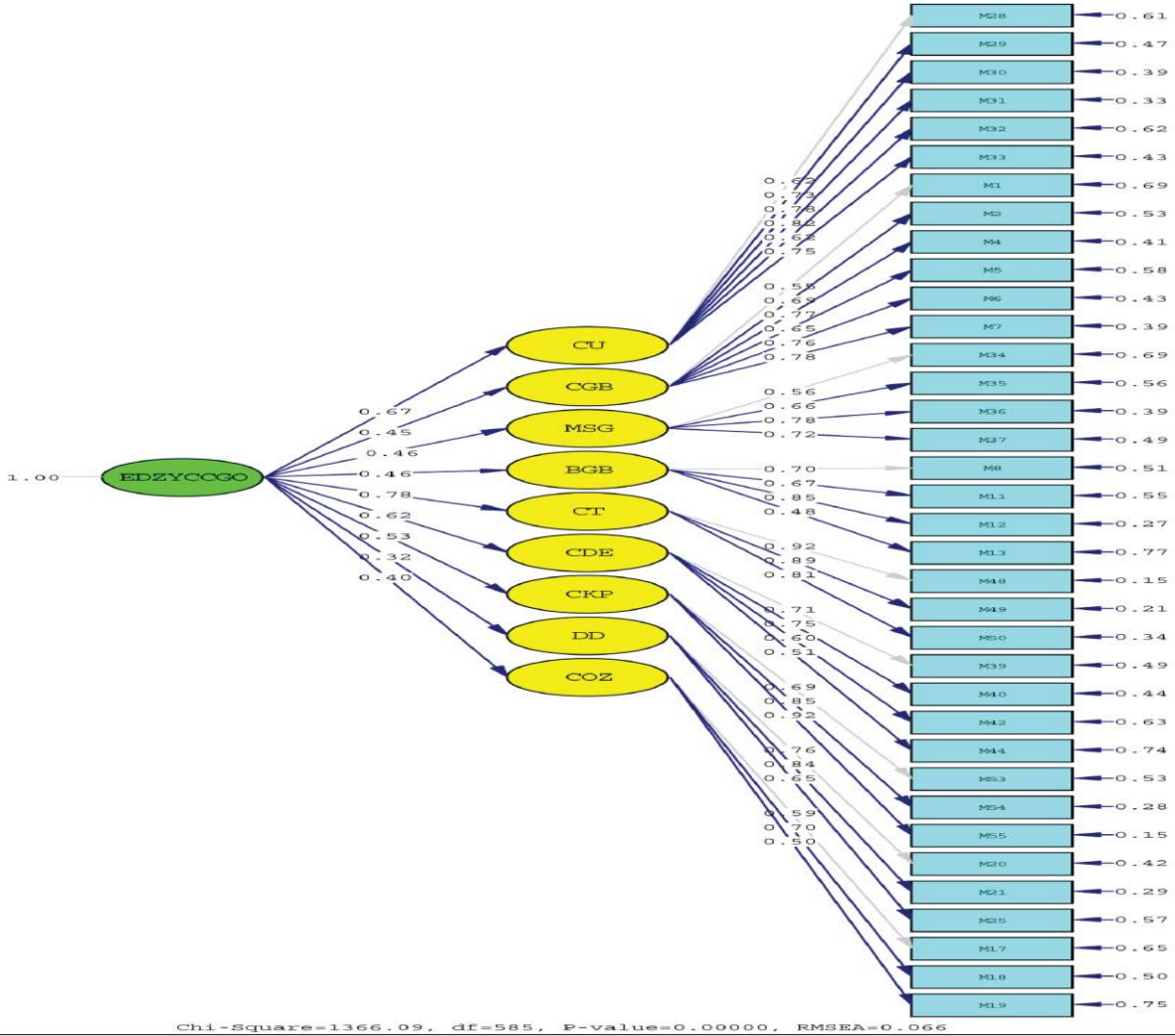
Tablo 5’de görüldüğü üzere ölçek ilgilenilen özelliği (ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri) dokuz faktör altında ve %66 varyans ile açıklamaktadır. Tablo 1.’deki boyutlar incelendiğinde; Madde 28, 29, 30, 31, 32 ve 33’ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel uyarılmasıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6’dır. Madde 1, 2, 4, 5, 6 ve 7’nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin ebeveynin çocuğuna cinsel gelişimiyle ilgili bilgi vermek için bilgi gereksinimi olduğuyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6’dır. Madde 34, 35, 36 ve 37’nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin mahremiyet ve sosyal güvenle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4’tür. Madde 8, 11, 12 ve 13’ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin bedensel gelişimine yönelik bilgi vermeye ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4’tür. Madde 48, 49 ve 50’nin bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel taciziyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3’dür. Madde 39, 40, 42 ve 44’ün bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel doyum elde etme dürtüsüyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 20, en düşük puan ise 4’tür. Madde 53, 54 ve 55’in bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel konuların paylaşımıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3’dür. Madde 20, 21 ve 25’in bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin duygusal değişimiyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3’dür. Madde 17, 18 ve 19’un bir boyut oluşturduğu belirlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde maddelerin ergenin cinsel özbakımıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu boyuttan alınabilecek en yüksek puan 15, en düşük puan ise 3’dür. Oluşan dokuz boyutun iç tutarlılık güvenilirlik düzeyini belirlemek için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen güvenilirlik değerleri Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6. Faktörler Ve Faktörler Altındaki Maddelerin Yük Değerleri

Alt Boyutlar	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı
Cinsel uyarılma	0,865
Bilgi gereksinimi	0,850
Mahremiyet ve sosyal güven	0,777
Bedensel gelişimine yönelik bilgi	0,768
Cinsel taciz	0,905
Cinsel doyum elde etme dürtüsü	0,739
Cinsel konuların paylaşımı	0,853
Duygusal değişim	0,791
Cinsel özbakım	0,712
Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeği (Toplam Puan)	0,856

Tablo 6. incelendiğinde, dokuz alt boyutun ve ölçek toplam puanlarının Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarının 0,712 ile 0,905 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin ortaya çıkan yapısının doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucu belirlenen uyum indeksleri Tablo 3'te özetlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi diyagramı ise Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları (Standartlaştırılmış Değerler)

Tablo 7. DFA Sonucunda Elde Edilen Uyum Değerleri.

χ^2	sd	χ^2/sd	RMSEA	AGFI	SRMR	RMR	NNFI	CFI	NFI	IFI
1366,09	585	2.34	0,061	0.81	0.044	0.036	0.94	0.95	0.93	0.95

Doğrulamalı faktör (DFA) sonucunda elde edilen ki-kare ve serbestlik derecesi değerlerinin $\chi^2 = 1366,09$, $sd=585$ olduğu ve $\chi^2 /sd=2.34$ oranının elde edildiği görülmektedir. Seçilen örneklemden elde edilen bu oranın 3'ün altında çıkması mükemmel uyuma işaret etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000; Kline, 2005). Bu araştırmada DFA sonucunda elde edilen model ile veri arasındaki uyumun mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir. DFA'da en yaygın kullanılan uyum eksikliği indekslerinden birisinin RMSEA (rootmeansquareerror of approximation) olduğu söylenebilir. DFA analizinde RMSEA indeksinin 0.05 ve daha küçük bir değer olması model-veri uyumunun bir göstergesidir; ancak bu değer 0.08'e kadar da kabul edilebileceği belirtilmektedir (Browne ve Cudeck, 1993; Hu ve Bentler, 1999; Şimşek, 2007; Vieira, 2011). Bu çalışmadaki RMSEA değerinin 0.061 gibi kabul edilebilir bir değer olduğu söylenebilir. DFA'da AGFI (Adjusted Goodness of fit index) değerinin 0.80'den yüksek, RMR (Root- mean-squareresidual) değerinin "0.10"dan (Anderson ve Gerbing, 1984; Marsh, Balla ve McDonald, 1988), ve SRMR (Standardized RMR) değerinin "0.08"den daha düşük olması (Şimşek, 2007) modelin gerçek verilerle uyumu için kabul edilebilir olduğu söylenebilir. DFA sonucunda uyum değerleri AGFI=0.81, RMR=0.036 ve SRMR= 0.044 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre modelin veri uyumunun kabul edilebilir ölçülerde olduğu söylenebilir. DFA'da NNFI (Non-Normed Fit Index), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) değerlerinin 0.95 ve üzerinde olması model veri uyumunun "mükemmel uyuma" karşılık geldiğinin göstergesidir: (Bentler, 1990; Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000; Şimşek, 2007; Çokluk, Güçlü ve Büyüköztürk, 2008). Analiz sonucunda NNFI=0.94, CFI=0.95 ve NFI=0.93 ve IFI=0.95'tir. Bu sonuçlara göre modelin veri uyumunun mükemmel uyuma karşılık geldiği söylenebilir. DFA'nın temel amacı önceden tanımlanan bir modelin, elde edilen veriler ile uyum düzeyini belirlemektir (Sümbüloğlu ve Akdağ, 2009). Bu bağlamda, "Ergenlik Döneminde Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Ölçeği"nin 9 boyutlu yapısının doğrulamalı faktör analizinden elde edilen uyum istatistiklerine göre doğrulandığı söylenebilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişim özelliklerinin belirlenmesi ölçeğinin, ebeveyn görüşleriyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi için; ebeveynin cinsiyeti, eğitim durumu ile eşyle birlikte yaşama durumu ve sahip oldukları zihin yetersizliği bulunan çocuklarının cinsiyeti, yaşı ve yetersizlik derecesine göre farklılık oluşturup oluşturmadığına yönelik ölçek oluşturulmuştur. Ölçek ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğu olan toplam 860 ebeveyne uygulanmıştır. Ölçek geliştirilirken öncelikle uzman görüşüne başvurma ve ön deneme çalışması yapılmıştır. Ölçeğinin yapı geçerliğini araştırmak amacıyla öncelikle açıklayıcı faktör analizi daha sonra doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. İlk olarak toplanan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla örneklem büyüklüğü incelenmiştir. Comrey ve Lee (1992) faktör analizinde örneklemin 500 kişiden oluşması durumunda çok iyi, 300 kişiden oluşması durumunda iyi, 200 kişiden oluşması durumunda orta,100 kişiden oluşması durumunda zayıf ve 50 kişiden oluşması durumunda çok zayıf olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte,150 kişilik bir örneklem grubunun yüksek yük değerleri elde etmek için yeterli olacağı da ifade edilmektedir (akt. Tabachnick ve Fidell, (2007). Faktör analizi için gerekli olan örneklem büyüklüğünü ortaya koymak için kullanılan bir başka ölçüt ise Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği testidir. KMO değeri 90 üzeri ise 'mükemmel', .80-.90 arası 'iyi' , .70-.80 arası 'orta', .60- .70 arası 'zayıf' ve 50-.60 arası 'kötü' şeklinde yorumlanır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Şencan, 2005). Bu araştırma kapsamında yapılan incelemede Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliği testi değeri yeterli bulunmuştur (KMO=0.838). Bununla birlikte veri setinin faktör çıkarmaya uygun bir veri seti olup olmadığının belirlenmesi amacı ile Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri setinin Bartlett testi sonucuna göre veri seti faktör analizi yapmaya uygun bulunmuştur. ($p<.001$).

Tüm bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere faktör analizi için örneklem büyüklüğü yeterlidir ve veri seti faktör çıkarmaya uygundur. Faktörleri isimlendirmede kolaylık sağlayan varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır.

Analiz sırasında öncelikle binişik maddeler ve hiçbir faktör altında yük almayan maddeler veri setinden çıkarılmıştır. Gerçekleştirilen faktör analizi sonuçları alanyazına uyumlu hale getirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Toplam 36 madde ve 9 alt boyut oluşturulmuştur. Ölçeğinin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçekteki alt maddeler yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olarak bulunmuştur. Cronbach α katsayıları, 0,712 ile 0,905 değişmektedir.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği 36 maddeden oluşmaktadır. Analizler öncesinde 55 maddeden oluşan taslak ölçekten madde toplam korelasyonları 0.300'ün altında olan ve ölçeğe az katkı sağlayan maddeler çıkarılmıştır. Bunun yanında birden çok

faktör altında toplanan maddeler de taslak ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan maddeler şu şekilde sıralanmıştır: “3. Çocuğum, ergenlik döneminde kendisinde olan değişimler hakkında soru soruyor.”, “9. Çocuğumun vücudunda belirgin farklılaşmalar oluşması (adet görme, gece ıslanması, kıllanma, ses kalınlığı, göğüslerin büyümesi vb.)kendisinde rahatsızlık oluşturdu.”, “10. Çocuğum ergenlik döneminde daha çok kilo aldı.”, “14.Çocuğum ayna karşısında bedenini çok fazla izler.”, “15. Çocuğum koltuk altı, genital bölge vb. kıl ve tüylerin temizliğini kendisi yapıyor.”, “16. Çocuğum hiç yardım almadan duş alabiliyor.”, “22. Çocuğumun mahcubiyet ve çekingenlik davranışlarını sıklıkla gözlemliyorum.”, “23. Çocuğumda aşırı derecede yalnız kalma isteği gözlemliyorum.”, “24. Çocuğumda çalışmaya karşı isteksizlik ve heyecanlanma gibi davranışlar gözlemliyorum.”, “26. Çocuğum ev içinde ortak paylaşım alanlarında giysisiz dolaşmaz.”, “27. Çocuğum tanımadığı kişilerin giysilerini çıkarmasına izin vermez.”, “38. Çocuğumun karşı cinsten arkadaşlıkları var.”, “41. Çocuğum cinsel organıyla oynadığında veya bir yerlere süründüğünde ona tepki gösteriyorum.”, “43. Çocuğumun uygun olmayan ortamda mastürbasyon yapmasına tepki gösteriyorum.”, “45. Çocuğum cinsel içerikli soruları bana sorar?”, “46. Çocuğum cinsel içerikli soruları çevresindekilere sorar”, “47. Çocuğum cinsel içerikli soruları ailedeki diğer bireylere sorar.”, “51. Çocuğum cinsel içerikli yayımları sıklıkla takip eder.”, “52. Çocuğum arkadaşının yasak bölgelerine şaka ve oyun amaçlı bile dokunmaz.”

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği dokuz faktörden (boyut) oluşmaktadır. Cinsel uyarılma altı maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0,865 olarak saptanmıştır. Bilgi gereksinimi altı maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,850’dir. Mahremiyet ve sosyal güven dört maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,777 olarak saptanmıştır. Bedensel gelişimine yönelik bilgi dört maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,768 olarak saptanmıştır. Cinsel taciz üç maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,905 olarak saptanmıştır. Cinsel doyum elde etme dürtüsü dört maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alpha değeri 0,739 olarak saptanmıştır. Cinsel konuların paylaşımı üç maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,853’tür. Duygusal değişim üç maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,791 olarak saptanmıştır. Cinsel özbakım üç maddeden oluşmaktadır ve Cronbach Alfa değeri 0,712 olarak saptanmıştır. Analizler ve uygulamalar sonucunda Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeğine son şekli verilmiş ve Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeği yeniden numaralandırılmıştır. Tüm bunlara ek olarak, ölçek geliştirme süreci sonunda ulaşılan alt boyutların araştırmacıların beklentileri paralelinde gerçekleştiği görülmüştür.

Toplumsal bir varlıktır insan, her yönüyle değerlendirilirken cinsel gelişim yönüyle de değerlendirilmesi onu sağlıklı kılacaktır. Bu yönüyle bakıldığında zihin yetersizliği bulunan bireylerin cinsel gelişimlerinin, normal gelişim gösteren bireylerin cinsel gelişimlerinden çok da farklı değildir. Fakat bireysel farklar cinselliği yaşamada ve bu dönemde yaşanan değişimleri de farklı kılmaktadır. Ancak, cinsel gelişimle yaşanan bu değişimler beraberinde sorumluluklar da getirmektedir. Bu da hem ebeveynin hem de ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin bilinçli ve sorumlu eğitiminden geçer. Öncelikle cinsel gelişim dönemleri bilinmeli, yaşanan sorunlar tespit edilmeli ve daha sonrasında uygun eğitimin verilmesi gerekmektedir.

Ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeğinin ileride yapılacak diğer yetersizlik türü çalışmalarda ve değişik veri toplama araçlarıyla kullanımı, elde edilecek bulguların bir bütün halinde yorumlanması, çalışmanın önemini arttıracak ve ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özellikleri ölçeğinin gelişim sürecini tamamlamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin cinsel gelişimlerine ilişkin özelliklerinin belirlenmesi kuşkusuz bu döneme ilişkin sorunların tespit edilmesiyle mümkündür. Öyle ise bu dönem içerisindeki gelişimleri, temelde çocuklarıyla bir bütün olan ebeveynler daha iyi yansıtacaktır. Nitekim ebeveynlere uygulanan bu ölçek ile ortaya konulan görüşler ergenlik dönemindeki zihin yetersizliği gösteren bireylerin cinsel gelişimlerine yönelik oluşturulan cinsellik eğitimleri konularının zenginleşmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda;

Ergenlik döneminde zihin yetersizliği çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel gelişim dönemlerinde yaşanan bedensel, duygusal, sosyal ve cinsel değişimlerine yönelik cinsellik temalı aile eğitim programları oluşturulmalıdır.

Cinselliğin zihin yetersizliği bulunan bireylerin yaşamlarında da önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır o nedenle sürekliliği olan ve onların bedensel, duygusal, sosyal ve cinsel gelişimlerine yönelik kapsayıcı, yenilikçi eğitim programları oluşturmalı ve bireyselleştirilmiş eğitim programları içeriğinde yer verilmelidir.

Cinsellik eğitimi programları hazırlanırken ülkelerin kültürel, dini ve yasal etmenlerini dikkate alarak değerlendirilmeli, alt yapılar oluşturulmalı ve buna göre hazırlanmalıdır. Zihin yetersizliği bulunan bireylerin yetersizlik dereceleri, yaş grubu gibi özellikler dikkate alınarak program içeriği oluşturulmalıdır. Cinselliğin tabu

olarak görüldüğü ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle hareket edilerek, bilinçli, sistematik, eşit koşullarda ve toplumun da beklentilerini karşılayacak, ülkenin gerçeklerinden de uzaklaşmadan toplantılar, seminerler, konferanslar ve medya aracılığıyla da olsa cinsellikle ilgili bilinçlendirmeler sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, S. (2004). Çocuk Eğitimcileri ve Sağlıklı Psikolojik Gelişim. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2).
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984). The Effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness of fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis *Psychometrika*, 49, 155-73
- Avustralya Victoria State Government, Better Health Channel, (2017). Intellectual disability and sexuality. 19 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.
- Bentler P.M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychol Bull*, (107), 2, 238-246.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Browne, K.d., Mcmanus, M. (2010). Adolescents with Intellectual Disability and Family Sexual Abuse : *Assessment and Treatment of Sexual Offenders with Intellectual Disabilities: A Handbook*
- Browne M. W. & Cudeck R. (1989). Single sample cross-validation indexes for covariance structures. *Multivariate Behavioral Research* , (4), 24, 445-55
- Cangöl, E., Karaca, P. ve Aslan, E. (2013). Engelli Bireylerde Cinsel Sağlık. *Androloji Bülteni*, 53, 141-146
- Couwenhoven, T. (2013). Down Sendromlu Çocuklara Bedenlerini, Sınırlarını ve Cinselliği Öğretmek. (Çev. Sezer, F.). İstanbul: Down Sendromu Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları. Birinci baskı
- Cohen, R.J. ve Swerdlik, M.E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme, testler ve ölçmeye giriş* (Psychological testing and assessment, an introduction of test and measurement) (Çev.Ed. Ezel Tavşancıl). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Crocker, L. ve Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. CBS Collage Publishers Canpany. USA
- Çakmak S. ve Çakmak, S. (2013). Ergenlik Dönemi (12-18) Cinsel Gelişim. *Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları*. Ankara: Vize Yayıncılık 3. Baskı
- Çalışandemir, F., Bencik, S. ve Artan, İ. (2010). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150).
- Çetin, Z. (2002). *Beş-Onyediyi Yaş Grubu Zihinsel Engelli Olan ve Beş-Altı Yaş Altı Zihinsel Engelli Olmayan Çocukların Cinsiyet Rolünü Kazanmalarının Karşılaştırılması*. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- DeVellis, R.F. (2014). *Ölçek Geliştirme, Kuram ve Uygulamalar* (Çev.Ed. Tarık Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Düzkanar, A. (2011). Ergenlik Döneminde Cinsiyet Eğitimi. *Cinsel Gelişim ve Cinsiyet Eğitimi*. 21. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Gazimağusa Kıbrıs
- Gönener, H. D. (2010). Zihinsel Engelli Çocuklarda İhmal-İstismar ve Hemşirelik Bakımı. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 27(4).
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80
- Hu L. T. ve Bentler P.M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, (6), 1, 1-55.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural Equation Modeling With the Simplis Command Language*. Hillsdale: Erlbaum Associates Publishers.
- Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. *Nobel Yayın* 21. Basım, Ekim 2010 sayfa 77-148.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (17), 231-238. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23750/253040>
- Konuk Er, R., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi *Turkish Journal of Education Volume 5; Issue 4* 224-234 DOI: 10.19128/turje.97572
- Kök, G. (2010). *Zihinsel Engelli Çocuğun Cinsel Sağlığına Yönelik Ebeveynlere Verilen Sağlık Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi*. Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Programı Doktora Tezi. T.C.

- Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
Ankara.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press
- Madi, B. (2016) Farklı Gelişen Çocuklar: Kulaksızoğlu, A. (Edt.) *Otistik ve Zihinsel Engellilerde Cinsel Gelişim ve Sorunları 3*. Basım Mart 2016 Ankara: Nobel akademik yayıncılık sayfa 245-249
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indices in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, (103),3, 391-410
- MEB. (2015). Ergen ve Ergen Gelişimi 1. *12-18 Yaş Aile Eğitim Programı*. Sayfa 57-58
- Özdamar, K.(2013). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi (9. Baskı)*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, 1. Cilt
- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Tayyib Kadak, M., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4). DOI:10.5455/cap.20120433
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*,(3),6, 49-73
- Sümbüloğlu K. ve Akdağ B. (2009). *İleri Biyoistatistiksel Yöntemler*. (Birinci Baskı). Ankara: Hatipoğlu
- Silverberg, C. (2017). Debunking Myths About Sexuality and Disabilit. 23.05.2017 tarihinde http://sexuality.about.com/od/disability/p/disability_sex1.htm sitesinden alınmıştır.
- Seçer, İ.(2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreç, SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Şimşek, Ö.F.(2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. İstanbul: Ekinoks Yayınları
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. New York: Pearson Education
- Tuğrul, B.ve Artan, İ.(2001). Çocukların Cinsel Eğitimi ile ilgili Anne Görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 20*: 141 - 149 [2001]
- Vieira A.L.(2011). Preparation of the analysis. *Interactive LISREL in practice*. (First Edition). London: Springer

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Puberty is a development period, which is considered as the first step of adulthood, starting with completion of childhood and continuing until physiological adulthood, during which sexual maturity is reached in humans. The individual is in a process of change in physiological, psychological and social terms. The indicators of this period are considered as body lines becoming rounder and enlargement of the breasts in girls, and hair growth on the body and voice change for boys. Moreover, in this period, production of sexual hormones and increase of fluids in sexual organs affect almost all organs of the body and result in the individual reaching sexual maturity and acting on the instinct of survival (Çakmak and Çakmak 2013; Düzkanar, 2011; Koç, 2004). Today, it is accepted that puberty takes place in the 10-19 age period (Atak and Çok, 2010).

It is possible for individuals who are affected by disabilities to acquire inappropriate sexual behaviors when they reach puberty. Thus, sexual development and sexual problems are areas that require special follow-up in children with different development (Madi, 2016). An individual with mental disability needs support in discovering sexuality and sexual relations. This situation is more apparent especially in individuals who need intense special education (Australia, State of Victoria, Health Services and Trade Center, 2017). The dominant belief is that identification of characteristics of sexual development of children with mental disability will result in prevention of inappropriate sexual behaviors during sexual development periods and a more effective teaching-learning environment will be created along with a more productive life.

No researches were found during literature review on development of a scale for sexual development characteristics of children with mental disabilities during puberty. It was observed that the studies generally focused on issues regarding attitudes and behaviors of parents towards sexual education. However, as there were no studies on development of a scale focusing on identifying the sexual development characteristics of individuals with mental disability in literature, it is believed that a scale with verified validity and reliability and an established factor structure for identifying the sexual development characteristics of children with mental disability during puberty will contribute to creation of contents for the subjects in sexual education of these individuals along with improvement of knowledge levels of parents on sex education, in addition to contributing to discussion of who should prepare this education and improvement on the works in this area. This study aims at evaluating the scale for identifying sexual development characteristics of individuals with mental disability during puberty with the opinions of parents.

Answers were sought to the following questions for this general purpose.

Subproblems:

1. What is the validity of the scale for identifying sexual development characteristics of individuals with mental disabilities during puberty?
2. What is the reliability of the scale for identifying sexual development characteristics of individuals with mental disabilities during puberty?

2. Method

This study was structured according to the descriptive surveying model. In the study, a trial application was conducted with 310 parents to determine the information that the scale will provide with the parent's opinions after drafting of the scale for "identifying sexual development characteristics of individuals with mental disabilities during puberty". A family information form was prepared on the basis of the parent's sex, education status and whether they lived together with their spouse in addition to sex, age and disability degree of the child with mental disability in puberty. After establishing the structure and reliability level of the scale, the application was repeated with 550 parents to determine whether this structure was confirmed. Items of the scale were created with the five point likert scale. Scale consists of a total of 55 items together with the specialist's opinions. Explanatory construct validity was applied for the scale's construct validity. Kaiser-Meyer-Olkin value was found as 0.838 in the analysis. Bartlett test result was found as $X^2=9112,865$; $sd=630$ ($p<0.01$). Furthermore, varimax rotation was also applied in the analysis. Confirmatory factor analysis was applied to determine whether the construct obtained from the explanatory factor analysis was confirmed. Cronbach Alpha reliability coefficient method was used during this analysis. Moreover, the total correlations of the items were also examined.

3. Findings, Discussion and Results

The input load values were also examined to determine the contributions made by the items to the scale before explanatory factor analysis. As a result of the examination it was determined that items no. 3, 9, 10, 14, 15, 16, 22, 23, 24, 38, 41, 43, 45, 46, 47, 51 and 52 constituted single sub-dimension with the scale with low correlation levels while items 26 and 27 had this with two items. As a result of the examination, the factor analysis was continued with 36 items. It was found that the scale had nine sub-dimensions as a result of varimax rotation. Cronbach alpha reliability coefficient was calculated to determine the internal consistency reliability of the nine dimensions formed. It was found that the Cronbach Alpha reliability coefficients varied between 0.712 and 0.905. Confirmatory factor analysis was made to determine whether the resulting structure of the scale based on the explanatory factor analysis outputs were confirmed. It was observed that the values of the Chi-square and degree of freedom values were $\chi^2=1366,09$, $sd=585$ and the ratio of $\chi^2/sd=2.34$ was found. In this context, it can be said that the 9-itemed structure of the “Scale for Sexual Development Characteristics of Children with Mental Disability in Puberty” is confirmed according to the fit statistics obtained from confirmatory factor analysis.

No scales related with sexual development characteristics of children with mental disability in puberty were found in the literature review, and this study was conducted as a development process of the scale for sexual development characteristics of children with mental disability in puberty to remedy the deficiency on this subject and to contribute to it in educational terms.

The draft scale, which consisted of 55 articles prior to analyses, was structured as 36 items and nine factors (dimensions) after the analyses. It is believed that the use of the scale for sexual development characteristics of children with mental disability in puberty together with different data collection tools in studies on other kinds of disabilities in the future and interpretation of the findings to be obtained as a whole will increase the importance of the study and contribute to completion of the development process of the scale for sexual development characteristics of children with mental disability in puberty.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 03/08/2017

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2017/64